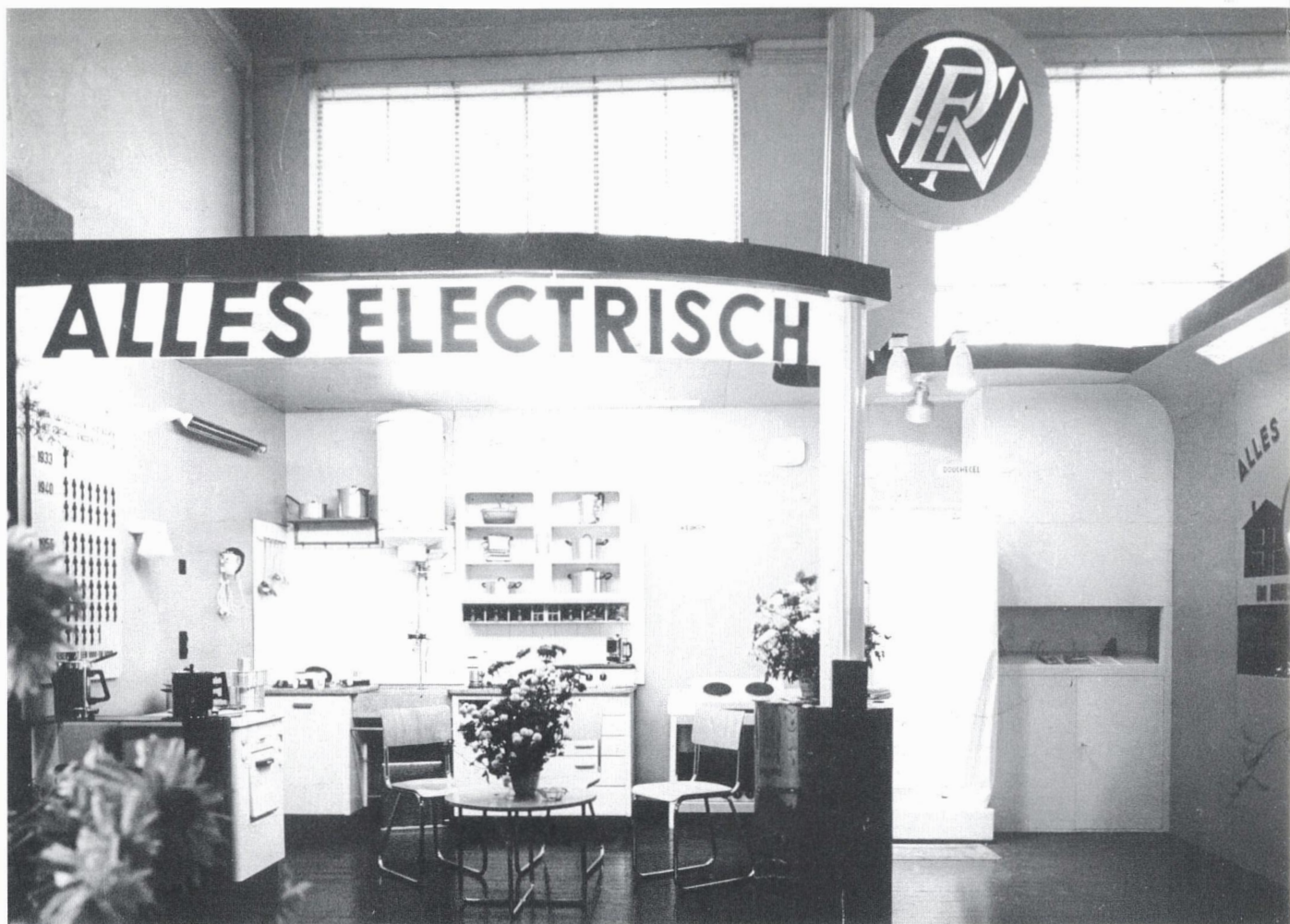

Alles elektrisch!

Propaganda voor het gebruik van elektriciteit in huishouden en bedrijf

In het Rijksarchief in Noord-Holland bevindt zich sinds kort een interessante fotocollectie van het Provinciaal Electriciteitsbedrijf Noord-Holland, die een beeld geeft van het dagelijkse leven in de periode 1920-1942: de invoering van de elektriciteit in huishouden, school en bedrijf. Demonstraties elektrisch koeien melken en elektrisch koken, bakkers met nieuwe elektrische ovens, leerlingen van de huishoudschool in de leskeuken, huisvrouwen in de keuken, en huis-aan-huis verkoop van elektrische apparaten

C.P. Leonhardt

Alles elektrisch (stand PEN op huishoudbeurs), 1925-'42

PE-reproductie van ontwikkelgelatinedruk van 9x12 glasnegatief

Collectie Rijksarchief Noord-Holland, archief PEN

◆ Het Rijksarchief in Noord-Holland beheert een grote collectie archieven van de rijksoverheid (onder andere van rechtbanken, gevangenissen, Rijksacademie voor Beeldende kunst, kamers van koophandel) en van particulieren (bedrijven, families, kerken, wetenschappers). Deze archieven geven tezamen een schat aan informatie over de geschiedenis van Noord-Holland. Daarnaast beheert het rijksarchief ook een prachtige verzameling kaarten, tekeningen en prenten van de provincie Noord-Holland. Onlangs heeft het Provinciaal Electriciteitsbedrijf Noord-Holland (PEN) naast het gewone archief ook een collectie foto's en glasnegatieven aan het rijksarchief overgedragen.

Propaganda op het platteland

De fotocollectie van het electriciteitsbedrijf is aangelegd tijdens de propagandacampagnes voor het gebruik van elektriciteit in de provincie Noord-Holland. Op het platteland werd elektriciteit in de jaren rond 1920 nog spaarzaam gebruikt. De provincie wilde hier verandering in brengen. Bij de reclamecampagnes legde het PEN de nadruk op de vele gemakken die het gebruik van elektriciteit bij werk en huishouding kon bieden. Hygiëne en tijdsbesparing speelden hierin een voorname rol. In 1925 begon het bedrijf met een campagne voor het elektrisch melken van koeien. Vertegenwoordigers demonstreerden de elektrische melkmachine op landbouwtentoonstellingen en veemarkten.

Propaganda voor de huisvrouw

Koken 'op stroom' kwam in de jaren twintig en dertig nog niet veel voor. De fornuizen waren nog veel te duur. Rond 1930 besloot het PEN zelf elektrische kooktoestellen en kleine elektrische artikelen te verkopen en te verhuren. Speciaal hiervoor aangestelde acquiseurs gingen op de fiets met een mand artikelen langs de deuren. Om het gebruik van elektriciteit in de huishouding te stimuleren gaf het bedrijf in de periode 1931-1942 een elektrisch strijkijzer cadeau aan bruidsparen. Het elektriciteitsbedrijf gaf ook demonstraties en kooklessen aan huisvrouwen om ze tot elektrisch koken over te halen. Tegelijkertijd bracht het PEN kleinere apparaten uit voor het bereiden van voedsel: de broodrooster, waterkoker, mixer, oven, het theelichtje werden geïntroduceerd in toonzalen, tijdens veemarkten en op huishoudbeurzen. Tevens gaf het bedrijf in diezelfde periode het voorlichtingsblad *Alles Electrisch!* uit, dat huis-aan-huis werd verspreid. In het tijdschrift stonden artikelen over de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van elektrische apparaten. De Noordhollandse huisvrouw vond in elke aflevering recepten voor elektrisch gekookte maaltijden en patronen voor dames- en kinderklleding, die gemaakt kon worden op een elektrische naaimachine. Elke 1000ste kookklant stond met een kort verhaal en een foto in het blad vermeld. In het tijdschrift *Alles Electrisch!* zijn veel foto's afgedrukt, die zich nu in de foto- en negatiefcollectie van het PEN bevinden.

De fotocollectie van het PEN geeft een goed beeld van de veranderingen die het gevolg waren van het gebruik van elektriciteit in huishouden, school en bedrijf in de stad en op het Noordhollandse platteland. Helaas is onbekend wie de foto's heeft gemaakt. Het Provinciaal Electriciteitsbedrijf Noord-Holland had veel fotografen in dienst. De oudst bekende was reeds in 1923 aangetreden en bleef veertig jaar bij het PEN. Zijn naam was C.P. Leonhardt. Helaas zijn er geen nadere gegevens over hem bekend.

De fraaie fotoverzameling is na het maken van een afspraak in te zien.

Rijksarchief in Noord-Holland
Kleine Houtweg 18, 2012 CH Haarlem,
Tel: 023-5172700

Van de redactie:

Veel fotografen blijven onterecht anoniem. Via het digitale telefoonboek ondernamen wij een poging om C.P. Leonhardt, danwel familieleden, wonend in of om Haarlem (werkgebied PEN) te achterhalen voor iets meer gegevens. Wij stuitten na één telefoontje op Leonhardt's 75-jarige zoon, ook een C.P., te Hoofddorp. Hij wist ons te vertellen dat zijn vader inderdaad rond 1923 als fotograaf was begonnen bij de Kennemer Electriciteits Maatschappij, de voorloper van het PEN.

C.P. Leonhardt (geboren op 6 februari 1893 en gestorven op 17 februari 1969) werkte er ruim veertig jaar, nadat hij in de Tweede Wereldoorlog met fotograferen was begonnen en - voorzover de zoon zich herinnert - ook in het verzet zat. Leonhardt had bij het PEN een medewerker, de heer Vink, en verschillende assistenten, die de zoon zich niet meer bij naam wist te herinneren. De zoon (geboren in 1924) werkte van 1950 tot 1990 in het magazijn van het PEN. Hij heeft nog enkele afdrucken van zijn vader in zijn bezit. Op basis van deze gegevens besloot de redactie om C.P. Leonhardt als maker van de hier gepubliceerde foto's te citeren.

Annabelle Meddens-van Borselen